
Aha Onye Na-Achoje Ya: Nzipuṭa Ya N'ejije Iko Onye Ji Ama

Okeyika, Juliet Ifunanya
Department of Igbo, African and Communication Studies
Nnamdi Azikiwe University, Awka
ji.okeyika@unizik.edu.ng
+2348060639119

Ụmjedemede

Otutu ndi mmadu amaghi na aha e nyere onye, na-edozi maobu emebi onye ahụ. Ndi Igbo nwere nkwenye ha nwere banyere ihe di iche iche. Ha bu ndi na-agba mbọ enwe echiche ha gbasara ihe ha kwenyere na ya. Nke a mere ha ji akpachapuru ihe o bula ha na-eme anya, nke iba aha so n'otu n'ime ha. Ha anaghi anokata baa mmadu aha n'amaghi mputara ya n'ihi na ha kwenyere na aha e nyere onye, ga-enweriri etu o si eso maobu achoje onye ahụ. A maara na ejije na-esi n'emereeme di n'ime ya agbaziri mmadu akparamaagwa ya. Ebumnobi nchocha a bu igosi ka odee ejije si kwenye na nkwenye a site na mbọ o gbara n'iji aha o nyere agwa di n'ejije ya, egosi etu nkwenye ndi Igbo a siri metuta aha e nyere mmadu n'ụwa a no n'ime ya. Nchocha a, bu usoro nkowa ka o gbasoro n'ihi na e ji ejije Iko Onye Ji Ama nye nkowa doro anya banyere isiokwu nchocha a. Atutu agwa (behavioural theory) bu atutu e ji mee nchocha a n'ihi na o bu akparamaagwa nke agwa ndi di n'ejije a horo, kpara mere nkwenye a jiri di ire. Ozo bu na o bu ya ka elebara anya iji gosi etu aha e nyere ha siri ziputa akparamaagwa ha n'uzo di mma maobu n'uzo di njo. A choputara na ndi Igbo kwenyesiri ike na aha onye na-achojere ya. Ozo bu na odee ejije a horo kwenyere na nke a were nye agwa di n'ejije ya aha dabara na nkwenye a site n'ihe ha mere n'ime ejije a. A turu anya na nchocha a ga-abara ndi nne na nna uru ka ha mara na aha ha nyere umu ha nwere otu uzo maobu uzo

olenaole o si achoje ha, na ka ha ghara ita onye o bula uta mgbe mpụtara aha ha nyere ha ga na-aputa ihe. O ga-eme ka nne na nna kpachara anya ha, choo aha ga-edu umu n'uzo di mma n'ih i na agwa bu mma mmadu.

Okpurukpu okwu; Ejije, Nkwenye Ndi Igbo, Aha, Atutu Agwa, Akparamaagwa

Ndubanye

N'oge ugbua, ndi mmadu na-aba aha maobu na-aza aha, na-amaghi ihe aha ahụ putara. Ufodu na-agbali izi aha ndi ocha ma ha amaghi ihe aha ahụ putara. Ikekwa, o buru na ihe mere o ji zawa aha ahụ bu na aha ahụ toro ya utu na nti maobu na o nwere onye o choro izi aha o na-aza. Ihe ndi a ekwesighi ekwesi makana oge ufodu aha mmadu zara, na-eso ya.

Ndi Igbo bu ndi kwenyere n'ihe di iche iche, nke isiokwu nchocha a so n'otu n'ime ha. Ha anaghi eme ihe o bula na nkiti. Echiche ha nwere n'ihe ha kwenyere na-aputa ihe n'ihe ha na-eme nakwa na nziputa ihe ahụ. N'oge gboo, ha na-agu nwa oheru aha n'ih ihe mere maobu ihe na-eme oge a muru ya. O bu ya mere e ji ahụ aha a guru mmadu di ka Ozomezina. Aha a nwere ike o buru aha e nyere onye a muru mgbe ndi a muru na mbu, nwuchara. Aha ndi ozo gunyere; Taagbo, Onwudinjo, Nkemjika, w.d.g. Ekwealor (2010) kwenyere na nke a mgbe o si "Ndi Igbo na-enye nwa aha site n'ihe mere ha, tumadu ihe mechara ha tupu a muo nwa ahụ". O gara n'ihu kwuo na o nwere ike buru ihe oma dika onye luchara ulo kwabanye. E nwere ike igu nwa a muru oge ahụ Ulooma. O nwekwara ike buru ihe ojo dika onwu. Nwa a muru oge di etu a, e nwere ike igu ya; Ozomena, Kasie, Chimezie, Chidozie, w.d.g. N'ihe niile a, onye Igbo anaghi enye nwa ya aha na nkiti. Aha obula

nwere ihe omimi o na-eziputa. Ozo bu na ndi Igbo kwenyere na aha onye na-achoga ya Ekwealor (2010).

O kwusighi na nke a. Echiche ndi Igbo ozo banyere igu aha bu na aha e nyere mmadu na-achoge ya. Ihe nke a putara bu na aha mmadu na-aza nwere ihe o nwere ike ime na ndu onye ahụ. Ihe ahụ nwere ike nke ojoo maobu nke oma. Nke a mere e ji akpachapu anya n'inye mmadu aha ka ihe oma na-eso onye ahụ.

Agumagu ederede nwere etu o si agba ihe e ji ama agburu di iche iche n'anwu; nke Igbo so n'otu n'ime ha. Ihe obula gbasara agumagu bu asusu ka e ji eziputa ya. o nwere ike buru asusu n'onu maobu nke e dere ede mana ntu e ji atu agumagu odee obula bu asusu. O bu ka odee si jiri asusu ya agumagu ya ga-eweputa isiokwu ya ma metuta obi oguu. N'ihu nke a, asusu kacha mkpa iji gosiputa nkamma ejije, maobu agumagu ndi ozo. Okonkwo (1990) si na nkamma ndi ahụ gunyere; isiokwu, ntala, nhazi, agwa na akparamaagwa. Ihe nke a na-egosi bu na ihe ndi a guputara bu ihe mejuputara agumagu ederede. O nwere otu uzọ o si eme ka a mata ihe agburu kwenyere na ha. Oge ufodu, odee agumagu na-esi n'ihe o dere, agba ihe o chorọ iziputa n'anwu ka ohanaze guo ma choputa na ihe di etu ahụ banyere agburu, ka di na-aga n'ihu. Ihe di etu a bu ihe odee na-eji agwa di n'ime agumagu ya eme. Agwa ndi ahụ na-akpa akparamaagwa nke odee chorọ ka ha kpaa n'ihu na o bu ha ga-agba echiche odee n'anwu. Agwuna n'ejije ya ji ufodu agwa di n'ime ejije ya a horo wee gbaa nkwenye ndi Igbo gbasara aha na mputara ya na ndu mmadu site n'akparamaagwa agwa ndi ahụ kpagasiri n'ime akwukwo ejije ya.

Nnyocha Nkwa

Gini bu ejije?

A maara na otu ihe e jiri mara ejije bu njije maobu nnomi. Mbah na ndi ozo (2013) nyere nkwa banyere ejije. Ha si "ejije bu ngalaba

maoḅu ụdị agumagu na-adị n'ụdị mkparịtaṅka, bụ nke a na-egosiputa site na njije, emereme na omume omongu". Ha gara n'ihu kwuo na n'agbanyeghị na ejije na-akpa obi oma, o nwekwara ihe nkuzi n'ime ya. Ihe nkowa ha na-egosi bụ na ihe o sọkwara si jije n'ejije, na a ga-enweriri ihe o ga-akuziri mmadu. Ihe o putara bụ na ihe oḅula e mere n'elu nkwa, nwere ebumnobi odee bu n'obi iziputa ka oḅanaeze si na ya muta ihe di mkpa.

Uzochukwu (2007) na nkowa ya, hutara ejije ka "okwummewe nke sitere na njije nke emereeme ndi mmadu". Ihe nkowa a gosiri bu na ihe oḅula a kporo ejije ma nke odinala ma nke ugbua, ga-enweriri etu ndi so na ya si ejije maobu si enomi ndi e bu n'uche. Nke a putara na o nwere ike o buru na odee chororo iziputara oḅanaeze ihe omimi gbasara ndu na agburu di iche iche, o bu ejije ya ka o ga-eji mee ya. O nwekwara ike si na ya, chetara oḅanaeze ihe di mkpa na ndu ha nke ha chezogoro echezogoro.

Gini bu nkwenye?

Nkwenye ka ndi Bekee kporo *belief*. Dika aha ya siri di o bu ihe ndi kwenyere na ha nke ndi ozog ekwenyechaghi na ha. Ihe o gosiri bu na nkwenye ezughi agburu maobu mba dum onu. O nwere ike otu agburu ekwenye n'ihe, mana agburu ozog ekwenyeghi n'ihe ahu. Nke a mere ndi Igbo ji asi na okwa mba na-achi n'olu n'olu. Ozog buru na onye kwe chi ya ekwe. Igu aha so n'otu nkwenye ndi Igbo. Ekwealor (2010) na nkwenye ya gbasara nke a, si "e nwere nkwenye di iche iche ndi Igbo na-agbakwasu ukwu were na-agu aha. Ha gunyere; nkwenye na Chineke, nkwenye na otu onye enweghi nwa, nkwenye na nwa kacha ihe niile na nkwenye na ndi Igbo na-enye aha site n'ihe mere ha". Ihe o putara bu na nkwenye banyere ikpachapu anya n'iza aha, dibara gboo.

Nnyocha Atụtu Nchọcha

Atụtu ka a kpọrọ *Theory* n'asụsụ Bekee. Ọ bụ usoro iwu maọbụ edemede banyere ihe a na-eme nchọputa maka ya. Atụtu nchọcha a gbadoro ụkwụ n'atụtu agwa. Ọ bụ nke Jeremy Bentham na John Stuart Mill, jikọrọ aka ọnụ tuputa. Atụtu a bụ nke na-akọwa ihe kpatara agwa ụfọdụ ji dị njo, maọbụ dị mma. Ọ na-akọwakwa ihe kpatara mmadụ ga-eji kpaa agwa n'uzọ pụrụ iche. Atụtu a na-enye aka ikpebi ma ihe mmadụ chọrọ ime ọ bụ nke dị mma ka ọ bụ nke dị njo.

Ọzọ, atụtu a dị mkpa n'ihu na ọ na-enye aka igbaziri maọbụ ime ka mmadụ chemie echiche ime, juo onwe ya ma ihe ọ chọrọ ime ọ bụ ihe ziri ezi. Ọ bụ nke ga-abara onye ọ bụla uru? Atụtu a na-ekwu na tupu mmadụ eme ihe na ọ ga-agbakọ nke oma mara ma ihe ahụ ọ chọrọ ime ọ bụ ihe ga-enye imikiriki mmadụ afọ ojuju na ọnụ ka ihe ahụ ọ bụ obere ọnuogugụ mmadụ ga-erite uru na ya. Ọ gara n'ihu kọwaa na mmadụ ekwesighi imejọ imirikiti mmadụ ka o wee meta obere ọnuogu mmadụ mma. Ọ bụrụ na nke a mee, a gaghị asị na onye ahụ kpara ezi agwa ma ncha n'ihu na ezi agwa bụ mgbe ọtutu mmadụ ritere uru n'ihu mmadụ mere.

Nchikọta Ihe Mere N'Iko Onye Ji Ama

N'ime ejije a, Iheonyemetere hapuru nwunye ya soghariwa nwunye Zikọra onye nwere ụlọ oriri na ọnụ. Ọ na-ebunye Loveline bụ enyi ya nwaanyi ego oge ọbụla ọ chọrọ. Ihe dị etu a ka ọ na-emekwara ada Loveline aha ya bụ Adaaku.

Nwunye Iheonyemetara bụ Chinaazaekpere nọ na mwute makana di ya anaghi eleta ya anya. O jiri iwe gakwuru Loveline, tichaa ya ihe. N'ikpeazu ego Iheonyemetara gwuru, o wee cheta na o nwere ezinaulo. Oge ahụ ka Chineke zara Chinaazaekpere ekpere ya. Ndi ulokwu ebe o tinyere ego, deere ya leta wee kwughachi ya ego ya toro ato n'ulokwu ahụ.

Ka onye oḅula bidoro ighoṛo mkpuru ihe o koṛo n'otu n'otu, ihe oma b́ara Chinazaekpere, Ucheoma na Zikoṛa. Ndi a bu ndi emegideghi mmadu ibe ha. N'otu aka ahụ, ihe oḅo dakwasara ndi mere ajo ihe dika Iheonyemetara, Loveline na Adaaku.

Ntucha Nchocha

Etu Aha Agwa Di N'ime Ejije A Hoṛo Si Choje Ha

Ihe na-eme n'ụwa oge ufoḅu na-eme ka e kpebie na mmadu na-ebi ndu dika aha ya siri di. N'ih i nke a, a na-agbali ichemi echiche ime nke oma tupu e nye mmadu aha, ka a ghara iji aha gugbuo onye ahụ. Odee akwukwo a hoṛo bu Agwuna ziputara nke a site n'aha o nyere agwa di n'ejije ya.

Loveline bu nwunye Zikoṛa n'ejije a. O bu ezie na aha a bu aha Bekee mana a tugharia ya n'Igbo, a ga-ahụ na "Love" putara ihunanya. Ozo ndi Bekee mere ka a ghoṛa na onye e nyere aha a ga na-enyeta ihe ma choḅo inweta uru n'ih e onyinye o na-enye. Na ntughari ya n'asusu Bekee, ihe e kwuru maka Loveline bu; *You are generous but like to see returns from your giving*. Ikekwa o buru ya mere Loveline n'ime ejije a ji buru onye na-enye umu nwoke ahụ ya ka o nweta ihe n'aka ha. O nweghi nwoke o soro n'ime akwukwo a nke o nweghi ihe o bu n'obi o ga-enweta n'aka ya. Akparamaagwa nwaanyi a n'ejije a adabaghi ma ncha. O bu nne ma buru nwunye mmadu mana anya erughi ya anya. Udi ihunanya ezighi ezi o nwere n'ebe ego di, dikwa egwu. Nke a mere ka o na-esoghari umunwoke di iche iche ka ha na-akwakorita iko ma na-enye ya ego. A huru etu omume ezighi ezi ya a siri dubanye ya n'oghom.

Ezinne bu aha nne Loveline zara n'ime ejije a. Di ka mputara aha ya siri di, o putara 'nne ziri ezi'. Mgbe a si na ihe ziri ezi, o putara na ihe ahụ di ka a choṛo. A huru nke a n'akparamaagwa nwaanyi a.

Ihe niile o mere n'ejije a ziputara mputara aha e nyere ya. O kwadoghị nwa ya bụ Loveline n'ihe ojoo o na-eme. A huru etu o si adọ nwa ya aka na nti gbasara ihe o na-eme. A hukwara na o kwenyeghi n'omume ojoo nwa ya na-emeso di ya.

Ezinne: Hai! Umuzi ugbua, hai! Obi unu kporo nku.

Ihe m ji ekwu ekwukwa ozo bu na i naghị anu nke m kwuru ekwu. Ubochi i ga-ahu ihe i na-achọ, i ga-asị na nne gi gwara gi agwa. Agbisi agbaghi otule, o naghị amuru akọ.

Onu mmiri nwaanyi a site na ndumodu a na ndi ozo o nyere nwa ya agaghi agba oguu ghari makana mgbe o huchara aha odee nyere nwaanyi a, o ga-atu anya udiri akparamaagwa a nwaanyi a na-akpa. Ihe di etu a dabara n'ihe ndi Igbo na-ekwu na-asị na a na-esi n'isi ahuru amata utọ nsị.

Zikoora n'ime ejije a bu di Loveline. Nwoke a bu nno omumaatu onye ndidi. Udi ndidi o nweere nwunye ya n'ime akuko ejije a abughi nwoke o bula ga-enwenu ya. Mputara aha ya bu "Zikoora Ihe I Ji Buru Chi". Mgbe niile nwunye ya na-emekpa ya ahụ, naani ihe o na-eme bu ime ka nwunye ya mara na o dighi onye ma ihe echi ga-abu. O matara na nwunye ya na-esoghari umu nwoke mana o nweghi ihe o mere ya. O kwenyere na Chukwu ga-emere onwe ya aha na ndu ya kemgbe a chuchara ya n'oru. N'ime ahuhu ya a niile, aha ya mechara choje ya n'ihi na Chukwu mechara ziko/gosi ora ihe o jiri buru Chi na ndu nwoke a. O kwuputara nke a mgbe o na-agwa nwunye ya okwu dika onye ihe digoro mma.

Zikoora: Ya bu na i choro ka m noro enweghi oru?
Enweghi ego?

I che na Chineke na-arahu ura? Ego umunwoke na-enye gi agwula? I ga-aganu choo oru ozo ziri ezi i ga-esi na-enweta ego.

...Lee ego ka I wee gaa ahia zutachaa ihe oriri ka nri juputa n'ulo.

Ebe Chineke zara m ekpere, m ga-eziko ora na chi m di mma. (ihu. 75)

N'ezie, aha ya chojere ya n'agbanyeghi ugani na ahuhu niile o gabigara ka ogbenye. Ndi ulooru ha kpoghachiri ya azu n'oru. Ha choputara na aka ya di ocha na o soghi na ndi riri ego furu efu. O bughu naani nke a, ha kwuru ya ugwo bido ubochi ahụ ha churu ya wee ruo n'ikpeazu. Ha rikwara ya mgbaghara n'ihia na ha achoputala nke bu eziokwu banyere ihe mere ego ulooru ha. (ihu. 73). Chineke ewerela ihe a mere nwoke a were gosi oha na ya bu Chi. Na ya ma banyere onodu obula mmadu no n'ime ya.

Ucheoma bu diokpara Loveline na Zikoora. Akparamaagwa ya n'ime ejije a gosiri ya ka nwata nwoke anaghi akwado ihe ojoo n'udi o bua. Ucheoma di ka aha, kwara onwe ya nke oma. O putara uche oma Chukwu ime na ndu mmadu maobu imere mmadu. Omume nwoke a n'ime ejije a gosiri na n'ezie na uche Chukwu n'ebe o no bu nke oma. O gbara iche n'ezinaulo ha n'ihia na o naghi akwado ihe nne ya na nwanne ya nwaanyi na-emeso nna ya. Ihe a na-eri ya nri n'ahu nke na o na-agbali n'onwe ya, ikato omume ojoo ha na-eme, okachasi mkpari ha na-akpari nna ya oge niile. Nwata nwoke a n'agbanyeghi ihe ndoghachi azu niile a, okachasi enweghi ego a ga-eji akwu ya ugwo akwukwo maka ibanye mahadum, na-agba mbo nke ukwu. Mgbe o chee na olileanya agaghi adi ka uche oma Chukwu mere na ndu ya, site na nguputa egwu o guru n'Imo Steeti. N'ebe ahụ ka otu onye ogaranya aha ya bu Iwuanyanwu noro were igwe okwu kwuo na ya ga-azu ya na mahadum ruo na o guchaa akwukwo ebe o bua o choro ijedebe ma nyekwa ya ego o ga-eji malite maka 'taam' nke a ngoro na ya. N'ezie, aha oma ya chojere ya n'ihia na ihe oma o tubaghi anya bu ihe mere ya.

Iheonyemetara bụ di Chinaazaekpere n'ime ejije. Iheonyemetara bụ aha ma burukwa okwu ndumodu banyere akparamaagwa. A maara na atutu agwa na-eleba anya n'udi agwa mmadu na-akpa; imata ma o bu nke oma ka o bu nke ojo. Nwoke a bu abali agba aka. O ji ego mana nwunye na umu ya anaghi ahụ ego ya anya. O bu oka mma n'iro. O bu ya na Loveline na Adaaku nwa Loveline na-ayi. Ego o na-akpata bu n'isi umunwaanyi a ka o na-eri ya. O bu n'ulo oriri Loveline ka o na-ejedebe mgbe o bula o lere anya n'akpa ya hu ego. Nke a so n'ihe kpaliri nwunye ya o jiri luso Loveline ogo n'ulo oriri ya. Aha nwoke a chojere ya nke oma n'etu kwesirinụ. Ihe niile o mekoru biaghachiri ya.

Omume ojo o mesoro nwunye ya bu Chinaazaekpere biaghachiri ya. Nwunye ya nke o cheere na o nweghizi uru o baara ya mechara nwere onwe ya. Ego nwaanyi a toro n'uloaku Savannah bu nke e mechara kwughachi ya. Ego a hiri nne nke mere ka nwaanyi a buru ogaranya ma leghara di ya anya. Ka nke a na-eme nwoke a bu Iheonyemetara, ndi odibo ya ridara ngwa ahia ya ma gbaa oso, nke debere ya n'onodu ejeghi eje, alaghi ala. O mere ka o buru ogbenye onu ntu. Ihe o mere nwa mmadu (Adaaku), ka e mere nwa ya. Etu o siri mebie Adaaku; onye o mutara ogbo ya, ka otu Alahaji onye Awusa siri mebie nwa ya nwaanyi bu Ekwutosi na UNIJOS. O bighi na ya. Ada nwaanyi a mechara buru onye nwere otu anya n'ihhi ihe ndi nwunye onye Awusa ahụ kuru ya. Loveline mechakwara gbaghapu ya n'ihhi na o jighizi ego. Ihe ndi a bu ihe chojere nwoke a n'ihhi etu aha ya siri di nakwa agwa o kpara. Nke a mere ka o kweta n'ezie na ihe onye metara ga-abiachiri ya n'otu uzọ maobu uzọ ozo. Ihe niile a dakwasara ya enweghi nke gbara ya ghari. naani uta ka o na-ata onwe ya oge o bula.

Iheonyemetara: E kwuru m na mbu, mgbe m ji ego na m gagemide nwunye m ihe o nwee obara mgbalielu. M wee na-

akpa ajọ agwa, etu ọ masiri m chee na m na-emegbute
nwunye m, amaghi m na ọ bu onwe m ka m
na-emegbu. Ngwa leenu, n'ikpeazu, ọ buzi mu onwe m bu
onye nwere ọbara mgbalielu.

Ihe uwa akuzierela m na ome njo na-emere onwe ya, ebe
ome mma na-emere onwe ya. Lee onya m siere oke, biaziri
majie mu onwe m ukwu. Ọ bughị ego ka m nweziri... Ọ
bughi udo ka m nwere...

Ezinaulo m, aghasachaala! Aka niile a dorọ m na nti gbasara
nwaanyi abughi nwunye m, egeghi m nti, na-awaghari na
njo. Ajọ enyi m nwaanyi ahụ erikpochaala

ego m, sowe nwoke ọzọ... (ihu 67).

Site n'okwu a Iheonyemetara na-agwa onwe ya, o doro anya na ihe
onye metara, o were isi ya buru. Ọ natachara ugwo ọru ihe ojoo niile
o mere nke o chee na ọ ga-agbanahu.

Chinaazaekpere so n'otu agwa di n'akwukwo ejije a. Ọ bu ya bu
nwunye Iheonyemetara. Ọ buru na a choo ide aha a ka o nwee
mputara doro anya, a ga-eziputa ya n'usoro a, 'Chi na-aza ekpere'.
Aha a kowara onwe ya. Mgbe a guru mmadu aha a, a turu anya na
onye ahụ ga-enwe ndidi n'ih ihe ọ bula ọ na-agabiga, ma nwee
olileanya na Chukwu ga-aza ya ekpere. N'ime ejije a, nwaanyi a
nweere di ya ndidi nke oma, n'agbanyeghi ihe niile ọ na-eme iji
gbawaa ya obi. O meghi ka ọ malite mesowe ya omume ojoo maobu
iwere ihe ojoo kwughachi ya ugwo ihe o na-eme ya. Mmegbu niile
ọ gabigara n'aka di ya emeghi ka omume oma ya gbanwee. Aha ya
mechara puta ihe na ndu ya n'ih i na Chukwu zara ya ekpere iji gosi
na Ọ na-aza ekpere ndi kwere ma tukwasa obi na ya. Ekpere
nwaanyi ọ bula di ya na-emegbu na-abukari ka o nwee ego nke aka
ya, ga-eme ka o nwere onwe ya ghara itukwasa obi ya niile n'ebe di
ya ahụ no. Ihe a bu ekpere Chukwu zara nwaanyi a. Nnukwu ego ya

o tinyere n'ụlọ akụ Savannah o che na o fuola, bụ nke e deteere ya akwụkwọ ka o were. O gosiri ọñụ mwere onwe ya.

Chinaazaekpere: Chi m, bụ ebe mgbaba m dị ike e gosila m ebere ya na ọmịko ya. N'ime mkpagbu m na ihe ihere niile, naanị Chukwu bụ olileanya m... Chukwu ọma na-aza ekpere ụmụ ya, I gosila m ebere gi... (ihu 68)

E nweghị mgbe di ya turu anya na ihe di etu a ga-emere nwunye ya. Nwunye ya n'aka nke ọzọ kwenyere nke ọma na ekpere niile ọ nakpe banyere ihe di ya na-eme ya ga-abụ ihe Chukwu ga-aza ya.

Adaakụ bụ ada Loveline na Zikọọra. O so n'otu agwa di n'ime akwụkwọ ejije a hooro. Adaakụ di ka aha, putara nwa nwaanyi a munyere n'akụ; okachasi nwa nwaanyi izizi. Ikekwa o buru maka na a munyeghi ya n'ezinaulo akụ adighi, mere o ji tinye isi n'ohia ka o nweta ego etu o bula o daputara. O mere ya ka o sowe umu nwoke ruru ogo imuta ya, ka ha were nye ya ego. Atutu agwa na- eleba anya n'ihe gbasara agwa mmadu kpara. N'akparamaagwa Adaakụ n'ime ejije a, a hutara ya di ka nwata nwaanyi na-agba n'iro nke enweghi ihere na nsopuru. E nweghi nsopuru ya mere o ji eso nwoke ya na nne ya na-eme enyi. Onye a bara Adaakụ na nghota doro anya, nwere ike o gaghị anonwu ebe akụ adighi. Ihe di etu a megidere Adaakụ ihe rukwa mgbe o luru di. O gbara mbo luo di ji ego mana n'ihia ahughi ego ahụ dika o turu anya ya, tinyekwara omume di aha nke o na-ahụ n'aka di ya, o si be di ya gbanata be nne na nna ya. Aha ya chojere ya n'ihia na o na-ebuwe akụ ụzọ n'ihe o na-eme, nke na-akpata o ji eme ihe di nti njo ka o were nweta ya. Akparamaagwa ya banyere ya, ghorọ ya ahia.

Nchikọta

N'ezie, ihe e ji n'aka e jighi enyo ele ya. Kporokporo gbara n'ihu ehi. Mgbe a guru mmadu aha, a turu anya na aha onye ahụ ga-achojere ya. Oge ufodu, e nwere ike isi na aha onye ahụ na-edu ya. Ejije na-agba mbọ agba ihe e bu n'obi n'anwu n'ihia na a na-eziputakarị emereme ya na nkwaogo nke ga-eme ka echiche odee pụta ihe nke oma. Aha niile agwa zara n'ime ejije a emeela ka ebumobi isiokwu nchọcha pụtachaa ihe nke oma. O nweghi agwa zara ezigbo aha nke ihe ojoo chojere, e nweghikwa agwa zara ajo aha nke ihe oma chojere, w.d.g. Nke a ga-abu ihe ido aka nti nyere ohanazeze ka ha chebaa echiche ha ime mgbe ha na-achọ iza aha di anaa maka na o bughị etu akụ ilu si ada na nti ka o si ato n'onu.

Alo

Ebe o bu na aha mmadu zara nwere etu o si aputa ihe na ndu mmadu, a na-atu alo ka;

- i. Ndi odee chemie echiche ha ime weputa ma nye agwa di n'agumagu ha, aha dabara n'akparamaagwa o ga-eziputa.
- ii. Mmadu na-akpachapu anya n'ihe gbasara aha o na-aza maobu nke o na-enye onye ozo. Aha ekwesighi ibu ihe mmadu ga-aza n'amaghi ihe o putara.
- iii. Mmadu na-ario amara Chukwu ka aha e nyere ya duo ya nke oma ghara itinye maobu dubaa ya n'ihe ita aka n'eze.
- iv. Ndi Igbo na-akpo nkwenye ha ihe bara uru. Ha ahutakala ya ka ihe ike adighi na ya n'ihia na ihe anaghi eme na nkiti.

Edensibia

Agwuna, S.O (2013). *Iko Onye Ji Ama*. Onitsha: Mid-Field Publishers.

- Ekwealor, C.C. (2010). *Omenala na Ewumewu Igbo*. Onitsha: Africana First Publishers.
- Mbah, B.M. et-al (2013). *Igbo Adị*. Enugwu: University of Nigeria Press.
- Uzochukwu, S. (2004). *Akanka na Nnyocha Agụmagu Igbo*. Lagos: Sam Orient.